

1. Базель, 1517

Дісмас, можливо, й придбав би кістку з пальця апостола Фоми, але там було щось не те з чоловічою, який виставив його на продаж.

По-перше, він запросив за неї дуже мало. За таку реліквію, як палець, яким обмацали рану від списа на грудях Христа після його воскресіння, можна виручити сорок або п'ятдесят гульденів. А той просив лише п'ятнадцять. Ще більше занепокоєння викликала відсутність аромату, коли Дісмас підніс його до ніздрів. Справжня реліквія завжди приємно пахне. Насамкінець, у цього чоловіка була ціла купа предметів, що він їх мав на продаж: язик (цілий) святого Антонія Падуанського, грудне молоко Діви Марії у пляшечці, камінець зі святих сходів палацу Понтія Пілата, декілька соломинок зі Святих ясел у Віфлеємі і стружка з ланцюгів святого Петра. Підозріло широкий асортимент товарів.

Досвідчений у цій справі, Дісмас більше довіряв продавцям, які дотримуються конкретних галузей. Скажімо, моці жертв Діоклетіана. Або предмети, які були у фізичному контакті зі Святим Сімейством. Так, наприклад, моці святої Анни, матері Богоматері, на цей момент мали величезний попит.

Остаточне викриття: коли Дісмас подякував чоловікові й повернувся, щоб піти, той одразу знизив ціну на п'ять гульденів. У наші дні на ярмарку реліквій у Базелі така непорядна поведінка зустрічалася все частіше.

Дісмас стояв на ринковій площі перед новою ратушею з чудовими багатокольоровими аркадами. Він окинув оком простір, що гудів від торгівлі. Мабуть, більше трьохсот експонентів.

Він з цікавістю помітив два суміжні прилавки, кожен з яких рекламував колючки з Тернового вінця. Невдале розташування. Але ж як багато торговців цього разу — не пропхатися!

Легенький вітерець тріпав вивіски. Одна з них рекламувала Мандиліон¹, друга — сударіум², третя — стопу (цілу) Магдалини. На цілу кінцівку ціна завжди зростала.

На північному боці площі біля рибного базару, де і годиться, розташувався найпопулярніший експонат цього року: цілий човен, заявлений як той, що належав святому Петру в його доапостольські рибальські часи у Галілеї.

Завдяки високому статусу в колі знавців реліквій, Дісмасові було надане право попереднього огляду. Запитувана ціна — три тисячі гульденів — була безглуздою, навіть якби човен був справжнім, у чому Дісмас дуже сумнівався. На очах переляканого продавця Дісмас поліз під нього зі збільшувальним склом. Там він

¹ Реліквія у вигляді шматка тканини з відбитком бороди Христа. Згідно з переказами, Мандиліон став першою в історії християнства іконою.

² Сударіум — реліквія, що ототожнювалася із платом, що був на голові Христа під час Хресного шляху. Мала на собі сліди крові та сукровиці.

знайшов червоточини, схожі на ті, що залишає морський шашіль-свердляр.

Обтрушуючись, він із докором дивився на продавця. Дивно виходить — морські черви поточили прісноводне рибальське судно?

Торговець відкашлявся і промовив:

— Ну, бачте, перед тим, як, е-е, човен завантажили на корабель і доставили в Марсель, він деякий час простояв на якорі у Середземному морі, в Яффі.

— Хм... Ну, дякую, що дозволили подивитись.

Ганьба, думав Дісмас, але ця штукавина могла б стати відмінним центральним елементом в оздобленні подвір'я замкової церкви у Віттенберзі. Або монастиря при Майнцькому соборі. Хтось придбає човна — можливо, якийсь новоспечений дворянин із Богемії, потім пофарбує його в розляпуваті кольори і поставить у якийсь рівчак з водою. З часом човен йому наскучить. Тоді можна буде дозволити дітям інсценувати на ньому славетні морські бої. Потім він, нарешті, протрухлявіє і затоне, і ця знатна особа зневажливо зауважить: мовляв, я завжди сумнівався, що той човен справжній.

Останнім часом все частіше роблять ставку на розмах. Минулого року англійський торговець Арнульф із Тьюксбері привіз до Базеля трьох цілком муміфікованих верблюдів. Як він стверджував — тих самих, на яких прибули до Віфлеєму мудреці з дарами — золотом, ладаном та миррою. Дісмас тоді жартома спитав Арнульфа, чому той не привіз з собою Віфлеємську зірку? Їй-богу, це все дуже драгує.

Скільки вже років поспіль він відвідує ярмарок реліквій? Уперше в 1508 році, отже, виходить, майже десять. Розуміння цього змушувало його почуватися старим — для людини, яка знайома з математикою, на жаль, було досить очевидним, що він проминув тридцятирічний рубіж.

Дісмас згадав той час, коли вперше стояв тут, на площі, майже на цьому самому місці. Тоді тут була ледве чверть із нинішньої безлічі крамничок та наметів. Хто б міг уявити, що все так розростеться? А 1513 рік був справжнім роком чудес. Та й останні чотири роки були майже непристойно прибуткові для Дісмаса через захоплення — ні, навіть пристрасть до реліквій з боку обох його головних клієнтів.

Він купив смаженої ковбаси і кухоль пива у торговця і, відшукавши затінок, переглянув свій список бажаних покупок.

Перелік бажань Фрідріха складався з чотирьох десятків предметів. В Альбрехта був, як завжди, набагато більший: майже три сотні. Хоч він ніколи й не визнавав цього — навіть у розмові з Дісмасом, своїм головним постачальником, — Альбрехт був сповнений рішучості наздогнати Фрідріха, чия колекція зараз налічувала більш ніж п'ятнадцять тисяч святинь. Дісмас зітхнув. Він ледь не піддався спокусі вгатити весь бюджет Альбрехта у той рибальський човен святого Петра і таким чином завершити справу. Не дивно й те, що список Фрідріха був витребенькуватіший, ніж список Альбрехта. Адже Фрідріх прагнув якості, Альбрехт — кількості.

«Святий Варфоломій — фрагменти щелепи, зуби, фрагменти черепа (лобна кістка)».

Фрідріх просто шаленів від святого Варфоломія. І ніяк не вгамовувався. В нього було більше сорока мощей апостола, включаючи шкіру з його обличчя. Цар Вірменії колись наказав здерти її живцем з апостола за проповідь християнства. Апостольська епідерма була вправлена у чудову дароносицю, оздоблену коштовним камінням, і зберігалася у Віттенберзі.

Існували різні версії щодо Фрідріхової одержимості Варфоломієм. Згідно з однією із них, це відбу-